

ZÁKLADNÍ ANTROPOLOGICKÉ VYHODNOCENÍ RANĚ STŘEDOVĚKÝCH KOSTERNÍCH POZŮSTATKŮ Z CENTRA OLOMOUCE

Martina Šebková

*Katedra biologie a ekologie, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě,
Chittussiho 10, 710 00 Ostrava, sebkova.martina@email.cz*

Abstrakt

Předmětem příspěvku je základní antropologická analýza lidského kosterního materiálu pocházejícího z raně středověkých nálezů (12. století) z centra Olomouce. Zkoumány byly 2 soubory kosterních pozůstatků. Prvním je „muzealizovaný“ soubor lidských kostí nalezený na konci 19. století Jindřichem Wanklem při stavbě Národního domu na ulici 8. května a uložený v depozitáři Vlastivědného muzea v Olomouci. Druhým je soubor z aktuálního archeologického výzkumu probíhajícího na Dolním náměstí v Olomouci. U obou souborů byla provedena základní antropologická a demografická analýza. Pro odhad pohlaví bylo využito morfoskopické hodnocení lebky a pánve [1.] a morfometrické hodnocení dlouhých kostí [2., 4., 5.] a kosti hlezenní [8.]. Odhad věku dospělých jedinců byl založen na hodnocení obliterace lebečních švů na *lamina interna*, případně na *lamina externa* [6.], a na hodnocení zubní abraze [7.]. U dětí byl věk odhadován podle délky diafýz dlouhých kostí [11.], osifikačních center [9.] a vývoje chrupu [12.]. Výška postavy byla odhadnuta na základě největší délky *humeru* a *femuru* [3.]. Nedospělí jedinci byli rozděleni do 4 věkových kategorií, a to kategorie 1.- 5. rok, 6.-10. rok, 11.-15. rok a 16.-20. rok života. Dospělí jedinci byli rozděleni do dvacetiletých věkových kategorií: adultus (20–40 let), matusus (40–60 let) a senilis (nad 60 let). U dospělých jedinců bylo provedeno rovněž rozdělení do kategorií podle pohlaví: velmi pravděpodobně žena (-3), pravděpodobně žena (-2), spíše žena (-1), indiferentní (0), spíše muž (1), pravděpodobně muž (2), velmi pravděpodobně muž (3). Pokud na zkoumaném materiálu nebyly přítomny žádné pohlavně hodnotitelné znaky, byl jedinec zařazen do skupiny neurčitelné pohlaví.

Soubor kosterního materiálu z depozitáře Vlastivědného muzea v Olomouci obsahoval pouze části lebek. Celkově bylo napočítáno 21 jedinců. Z toho ženského pohlaví bylo 6 jedinců, mužského 9 jedinců a u 6 jedinců nebylo možné pohlaví odhadnout. Do věkové kategorie adultus bylo přiřazeno 7 lebek, do kategorie matusus 10 lebek, kategorie senilis obsahovala 1 lebku a u 2 lebek věk jedinců nešel určit. Pouze jedna lebka z celého souboru patřila s největší pravděpodobností staršímu dítěti, u kterého díky špatné zachovalosti nebylo možné věkovou kategorii upřesnit. Soubor z Dolního náměstí byl rozsáhlejší. Obsahoval jak kompletně zachovalé kostry, tak jen části koster. Celý disponibilní soubor čítal 41 jedinců, z čehož bylo 24 hlavních a 17 příměsí. Do kategorie ženského pohlaví bylo zařazeno 5 jedinců, v kategorii indiferentní 1 jedinec, do kategorie mužského pohlaví se řadilo 7 jedinců a u 11 jedinců nebylo možné pohlaví odhadnout. V souboru byl jeden asi sedmiměsíční plod, jedno dítě v kategorii 1–5 let, 4 děti v kategorii 6-10 let a jeden juvenilní jedinec v kategorii 16- 20 let. U dospělých byla zastoupena kategorie adultus v počtu 6 jedinců a kategorie matusus v počtu 2 jedinců. U 10 jedinců nebylo možno kvůli absenci věkově specifických znaků věk odhadnout. Výšku postavy bylo možné odhadnout pouze u 5 jedinců, z čehož byla 1 žena. U mužů se vypočítaná výška postavy pohybovala od 155 do 170 cm (průměr činil 168 cm). Žena pravděpodobně mohla měřit mezi 155–165 cm.

Klíčová slova: lidský kosterní materiál; odhad pohlaví; odhad věku; výška postavy; demografie

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce RNDr. Michalu Živnému Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí studijních textů a za ochotu a čas, který mi při psaní této práce věnoval. Také bych chtěla poděkovat Mgr. Haně Dehnerové a Mgr. Richardu Zatloukalovi za poskytnutý kosterní materiál a za dokumentaci k němu.

Literatura

- [1.] ACSÁDI, Gy. – NEMESKÉRI, J. 1970: *History of human life span and mortality*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- [2.] ČERNÝ, M. 1971: Určování pohlaví podle postkranálního skeletu. In: Vlček, E. (ed): *Symposium o určování stáří a pohlaví jedince na základě studia kostry*. Národní muzeum v Praze: 46-62.
- [3.] ČERNÝ, M. – KOMENDA, S. 1982: Reconstruction of body height based on humerus and femur lengths (material from Czech lands). *11th Anthropological Congress of Aleš Hrdlička*.
- [4.] IORDANIDIS, P. 1961: Détermination du sexe par les os du squelette. *Annales de Médecine Légale* 41: 280-291, 459-471.
- [5.] LEOPOLD ET AL. 1986: Zum Sexualdimorphismus der Unterschenkelknochen – ein Beitrag zur Identifikation. *Kriminalistik und forensische Wissenschaften* 63, 64: 62-66.
- [6.] LINC, R. 1971: *Kapitoly z růstové a funkční morfologie*. Univerzita Karlova v Praze FTVS, SPN: 112-117.
- [7.] LOVEJOY, C. O. 1985: Dental Wear in Libben Population: Its Pattern and Role in the Determination of Adult Skeletal Age at Death. *American Journal of Physical Anthropology* 68/1: 47-56.
- [8.] NOVOTNÝ, V. 1985: Determination of sex from the talus and calcaneus. *Scripta Medica Brno* 58: 437.
- [9.] SCHWARTZ, J. H. 1995: *Skeleton keys*. Oxford Univ. Press., New York, Oxford.
- [10.] STLOUKAL, M. et. al. 1999: *Antropologie. Příručka pro studium kostry*. Praha.
- [11.] STLOUKAL, M. – HANÁKOVÁ, H. 1978: Die Länge der Längsknochenaltslawischer Bevölkerung unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen. *Homo* 29, 1: 53-69.
- [12.] UBELAKER, D. H. 1978: *Human Skeletal Remains. Excavation, analysis, interpretation*. Aldine Publishing Company. Chicago.